

אב התשס"ט

בס"ד

באיזו זכות יורשים ישראל את הארץ?

לפרשת עקב (מבוסס על שעור של הרב מרדכי סבתו)

וְאָכַתְּ אֶתֹו טַחוֹן הַיֵּטֵב עַד אֲשֶׁר דָּק לַעֲפָר וְאֲשַׁלַּךְ אֶת עַפְרוֹ אֶל הַנַּחַל הַיָּרֵד מִן הַהָר :

(כב) וּבַתְּבַעֲרָה וּבַמַּסָּה וּבַקְּבֻרֹת הַתְּאֵוָה מִקְּצָפִים הָיִיתִם אֶת ה' :

(כג) וּבִשְׁלַח ה' אֶתְכֶם מִקְדָּשׁ בְּרִנֵּעַ לֵאמֹר עָלוּ וּרְשׁוּ אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם וַתִּמְרוּ אֶת פִּי ה' אֶל-לְהִיכֶם וְלֹא הֵאֱמַנְתֶּם לוֹ וְלֹא שָׁמַעְתֶּם בְּקוֹלוֹ :

(כד) מִמָּרִים הָיִיתֶם עִם ה' מִיּוֹם דַּעַתִּי אֶתְכֶם :

(כה) וְאֶתְנַפֵּל לִפְנֵי ה' אֶת אַרְבַּעִים הַיּוֹם וְאֶת אַרְבַּעִים הַלַּיְלָה אֲשֶׁר הִתְנַפַּלְתִּי כִּי אָמַר ה' לְהַשְׁמִיד אֶתְכֶם : (כו) וְאֶתְפַּלֵּל אֶל ה' וְאָמַר אֶל-דְּנִי אֶל-לְהִים אֶל תִּשְׁחַת עַמִּי וְנַחֲלַתְךָ אֲשֶׁר פָּדִיתָ בְּגִדְלֶךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ מִמִּצְרַיִם בְּיַד חֲזָקָה : (כז) זָכַר לַעֲבָדֶיךָ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב אֶל תִּפְּן אֶל קוֹשֵׁי הָעַם הַזֶּה וְאֶל רִשְׁעוֹ וְאֶל חַטָּאתוֹ : (כח) פֶּן יֹאמְרוּ הָאָרֶץ אֲשֶׁר הוֹצֵאתָנוּ מִשָּׁם מִבְּלִי יָכֻלֶת ה' לְהַבְיֵאֵם אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר דָּבַר לָהֶם וּמִשְׁנֵאתוֹ אוֹתָם הוֹצִיאֵם לְהַמָּתָם בַּמִּדְבָּר : (כט) וְהִם עַמִּי וְנַחֲלַתְךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ בְּכַחַךְ הַגָּדֹל וּבְזִרְעֶךָ הַנִּטְוִיָּה :

2. רש"י

" יאל תאמר בלבבך – צדקתי ורשעת הגוים גרמו."

3. רשב"ם

אל תאמר בלבבך כשיהדוף ה' א-להיך אותם מלפניך, שני דברים גרמו לי לנחול הארץ הזאת, אילו האומות נתחייבו ברשעתם להתגרש מן הארץ, ומה שאני זוכה בה יותר מאומה אחרת – בצדקתי הביאני ה' יותר משאר אומות. הואיל כי ברשעת הגוים האלה ה' מורישם. 'לא בצדקתך וביושר לבבך' וגו' – שהרי 'זכור אל תשכח את אשר הקצפת' וגו'. אפס אחד משני הדברים אמת, כי ברשעתם הפסידו נחלתם, ומה שאתה זוכה בה, לא בצדקתך אלא 'למען הקים את (השבועה) [הדבר]' וגו'.

4. בראשית ט"ו, טז

"ודור רביעי ישובו הנה כי לא שלם עון האמרי עד הנה."

5. רמב"ן

1. דברים פרק ט'

(א) שָׁמַע יִשְׂרָאֵל אֶתְּהָ עֵבֶר הַיּוֹם אֶת הַיִּרְדּוֹן לְבֹא לְרִשֵׁת גּוֹיִם גְּדֹלִים וְעַצְמִים מִמֶּךָ עָרִים גְּדֹלֹת וּבְצָרֹת בְּשָׁמַיִם : (ב) עַם גְּדוֹל וְרַם בְּנֵי עֲנָקִים אֲשֶׁר אֶתְּהָ יָדַעְתָּ וְאֶתְּהָ שָׁמַעְתָּ מִי יִתְיַצֵּב לִפְנֵי בְּנֵי עֲנָק :

(ג) וַיִּדְעַת הַיּוֹם כִּי ה' אֶל-לְהִיךָ הוּא הַעֲבֵר לִפְנֵיךָ אֵשׁ אֲכָלָה הוּא יִשְׁמִידֶם וְהוּא יִכְנִיעֶם לִפְנֵיךָ וְהוֹרִשְׁתֶּם וְהֵאֲבַדְתֶּם מִהָרַב כַּאֲשֶׁר דָּבַר ה' לְךָ :

(ד) אַל תֹּאמַר בְּלִבְבְּךָ בְּהַדְף ה' אֶל-לְהִיךָ אֶתְּהָ מִלִּפְנֵיךָ לֵאמֹר בְּצַדְקָתִי הִבִּיאֵנִי ה' לְרִשֵׁת אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת וּבְרִשְׁעַת הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה ה' מוֹרִישָׁם מִפְּנֵיךָ :

(ה) לֹא בְּצַדְקָתְךָ וּבְיִשׁוֹר לִבְבְּךָ אֶתְּהָ בֹא לְרִשֵׁת אֶת אֲרָצָם כִּי בְּרִשְׁעַת הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה ה' אֶל-לְהִיךָ מוֹרִישָׁם מִפְּנֵיךָ וּלְמַעַן הַקִּים אֶת הַדְּבָר אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב :

(ו) וַיִּדְעַת כִּי לֹא בְּצַדְקָתְךָ ה' אֶל-לְהִיךָ נָתַן לְךָ אֶת הָאָרֶץ הַטּוֹבָה הַזֹּאת לְרִשְׁתָּהּ כִּי עִם קֶשֶׁה עֲרַף אֶתְּהָ :

(ז) זָכַר אֶל תִּשְׁכַּח אֶת אֲשֶׁר הִקְצַפְתָּ אֶת ה' אֶל-לְהִיךָ בַּמִּדְבָּר לְמַן הַיּוֹם אֲשֶׁר יִצְאֶת מֵאֲרָץ מִצְרַיִם עַד בְּאַכְסֶם עַד הַמְּקוֹם הַזֶּה מִמָּרִים הָיִיתֶם עִם ה' :

(ח) וּבַחֲרֹב הִקְצַפְתֶּם אֶת ה' וַיִּתְאַנֵּף ה' בְּכֶם לְהַשְׁמִיד אֶתְכֶם : (ט) בַּעֲלַתִּי הִהְרֵה לְקַחַת לִוְחֹת הָאֲבָנִים לִוְחֹת הַבְּרִית אֲשֶׁר כָּרַת ה' עִמָּכֶם וְאָשַׁב בְּהָר אַרְבַּעִים יוֹם וְאַרְבַּעִים לַיְלָה לָחֵם לֹא אֲכַלְתִּי וּמַיִם לֹא שָׁתִיתִי : (י) וַיִּתֵּן ה' אֱלֹהֵי אֶת שְׁנֵי לִוְחֹת הָאֲבָנִים כְּתוּבִים בְּאַצְבַּע אֶל-לְהִים וְעָלִיהֶם כָּכָל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דָּבַר ה' עִמָּכֶם בְּהָר מְתוֹךְ הָאֵשׁ בַּיּוֹם הַהוּא : (יא) וַיְהִי מִקֶּץ אַרְבַּעִים יוֹם וְאַרְבַּעִים לַיְלָה נָתַן ה' אֱלֹהֵי אֶת שְׁנֵי לִוְחֹת הָאֲבָנִים לְלִוְחֹת הַבְּרִית : (יב) וַיֹּאמֶר ה' אֱלֹהֵי קוֹם רַד מִהָר מִזֶּה כִּי שָׁחַת עַמִּי אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ מִמִּצְרַיִם סָרוּ מִהָר מִן הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוִּיתָם עָשׂוּ לָהֶם מַסָּכָה : (יג) וַיֹּאמֶר ה' אֱלֹהֵי לֵאמֹר רְאִיתִי אֶת הָעַם הַזֶּה וְהִנֵּה עִם קֶשֶׁה עֲרַף הוּא : (יד) הֲרַף מִמֶּנִּי וְאֲשַׁמִּידֶם וְאֶמְחָה אֶת שְׁמֵם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם וְאֶעֱשֶׂה אוֹתְךָ לְגוֹי עֲצוּם וְרַב מִמֶּנּוּ : (טו) וְאַפְּנוּ וְאַרְדוּ מִן הַהָר וְהָהָר בַּעַר בְּאֵשׁ וּשְׁנֵי לִוְחֹת הַבְּרִית עַל שְׁתֵּי יָדַי : (טז) וְאָרְאָה וְהִנֵּה חַטָּאתֶם לְה' אֶל-לְהִיכֶם עֲשִׂיתֶם לָכֶם עֲגֹל מַסָּכָה סָרְתֶם מִהָר מִן הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶתְכֶם : (יז) וְאֶתְפֹּשׂ בְּשֵׁנֵי הַלְּחֹת וְאֲשַׁלְּכֶם מֵעַל שְׁתֵּי יָדַי וְאֲשַׁבְּרֶם לְעֵינֵיכֶם : (יח) וְאֶתְנַפֵּל לִפְנֵי ה' כִּרְאשׁוֹנָה אַרְבַּעִים יוֹם וְאַרְבַּעִים לַיְלָה לָחֵם לֹא אֲכַלְתִּי וּמַיִם לֹא שָׁתִיתִי עַל כָּל חַטָּאתְכֶם אֲשֶׁר חַטָּאתֶם לַעֲשׂוֹת הֲרַע בְּעֵינַי ה' לְהַכְעִיסוֹ : (יט) כִּי יִגְרַתִּי מִפְּנֵי הָאֵף וְהַחֲמָה אֲשֶׁר קִצַּף ה' עֲלֵיכֶם לְהַשְׁמִיד אֶתְכֶם וַיִּשְׁמַע ה' אֱלֹהֵי גַם בְּפַעַם הַהוּא : (כ) וּבְאַהֲרֹן הַתְּאֵנָף ה' מֵאֵד לְהַשְׁמִידוֹ וְאֶתְפַּלֵּל גַּם בְּעַד אַהֲרֹן בְּעַת הַהוּא : (כא) וְאֶת חַטָּאתְכֶם אֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם אֶת הַעֲגֹל לְקַחְתִּי וְאֲשַׁרְף אוֹתוֹ בְּאֵשׁ

(ח) **בַּעַת הַהוּא הַבְּדִיל ה' אֶת שִׁבְט הַלְוִי לְשֵׂאת אֶת אֲרוֹן בְּרִית ה' לְעִמּוֹד לְפָנָיו ה' לְשִׁרְתוֹ וּלְבָרְכָהוּ בְשֵׁמוֹ עַד הַיּוֹם הַזֶּה:** (ט) על כן לא הָיָה לְלוֹוִי חֵלֶק וְנַחֲלָה עִם אֲחָיו ה' הוּא נַחֲלָתוֹ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר ה' אֶל-לֵהֲיִן לוֹ:

(י) וְאֲנֹכִי עֹמְדֹתִי בְּהַר פְּיָמִים הַרְאֵשְׁנִים אֲרַבְעִים יוֹם וְאֲרַבְעִים לַיְלָה וַיִּשְׁמַע ה' אֵלַי גַּם בַּפְּעַם הַהוּא לֹא אָבָה ה' הַשְׁחִיתֶךָ: (יא) וַיֹּאמֶר ה' אֵלַי קוּם לְךָ לְמַסַּע לְפָנָיו הָעַם וַיָּבֵאוּ וַיִּרְשׁוּ אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְתָּם לָתֵת לָהֶם:

...לא תחשוב כי עשה ה' עמך כל זה בצדקתך, כי לא עשה לכם כן רק ברשעת הגוים האלה. והנה זה טעם באבדן הגוים ההם, ולא נתן להם טעם ברשת ישראל את הארץ. על כן חזר ובאר 'לא בצדקתך' – שתהיה צדיק במעשה, ולא אפילו בלב ישר שהיה לך, רק ברשעת הגוים אבדו הם, ובעבור שבועת אבותיך ירשת אותה הארץ, כי אין החטא שלך יכול לבטל המתנה שנתן לאבותיך כי בשבועה נתנה להם. ורש"י כתב 'אל תאמר בלבבך צדקתי ורשעת הגוים גרמה לי, לא בצדקתך'. ואיננו נכון.

6. השוואה בין דברי משה לדברי המרגלים

דברי משה	ציטוט דברי המרגלים
שָׁמַע יִשְׂרָאֵל אֶתְּהָ עֵבֶר הַיּוֹם אֶת הַיְרֵדָן לְבֹא לְרִשְׁתָּ גוֹיִם גְּדֹלִים וְעֲצִמִים מִמֶּנּוּ עָרִים גְּדֹלֹת וּבְצֻרֹת בְּשָׁמַיִם עִם גְּדֹל וְרָם בְּנֵי עֲנָקִים.	אָנָּה אֲנַחְנוּ עֲלִים אֲחִינוּ הַמָּסוּי אֶת לִבְבָנוּ לֵאמֹר עִם גְּדֹל וְרָם מִמֶּנּוּ עָרִים גְּדֹלֹת וּבְצֻרֹת בְּשָׁמַיִם וְגַם בְּנֵי עֲנָקִים רָאִינוּ שָׁם.

9. רש"י

ואנכי עומדתי בהר – לקבל הלוחות האחרונות. ולפי שלא פירש למעלה כמה עמד בהר בעליה אחרונה זו, חזר והתחיל בה: **כימים הראשונים** – של לוחות הראשונות, מה הם ברצון אף אלו ברצון. אבל האמצעיים שעמדתי שם להתפלל עליכם היו בכעס:

10. אבן עזרא

ולא נדע מתי עלה משה, כי היה נראה בדרך הפשט, כי משה לא נתענה כי אם שמונים יום, כי פירוש 'אנכי עומדתי בהר כימים הראשונים' (י) הוא שנוי. והטעם: כאשר עמדתי בהר אותם הארבעים יום שמע ה' אלי ואמר: 'לך למסעי' (יא), וזהו 'לך נחה את העם' (שמות ל"ב, לה).

11. דברים פרק י'

(יב) וַעֲתָה יִשְׂרָאֵל מָה ה' אֶל-לֵהֲיִן שָׂאל מֵעַמְּךָ כִּי אִם לִירָאָה אֶת ה' אֶל-לֵהֲיִן לְלָקֵת בְּכָל דְּרָכָיו וּלְאַהֲבָה אוֹתוֹ וְלַעֲבֹד אֶת ה' אֶל-לֵהֲיִן בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ: (יג) לְשָׁמֹר אֶת מִצְוֹת ה' וְאֶת חֻקֹּתָיו אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוְךָ הַיּוֹם לְטוֹב לְךָ: (יד) הוֹ לֵה' אֶל-לֵהֲיִן הַשְּׁמַיִם וְשָׁמַיִם הַשְּׁמַיִם הָאָרֶץ וְכָל אֲשֶׁר בָּהּ: (טו) רַק בְּאַבְתְּיִן חֶשֶׁק ה' לְאַהֲבָה אוֹתָם וַיִּבְחָר בְּזֶרְעוֹ אֲחֵרִיהֶם בְּכֶם מִכָּל הָעַמִּים כִּיּוֹם הַזֶּה: (טז) וּמִלְתֶּם אֶת עֲרֹלֹת לְבַבְכֶם וְעֲרַפְכֶם לֹא תִקְשׁוּ עוֹד:

12. רש"י

"ועתה ישראל' - אף על פי שעשיתם כל זאת, עודנו רחמיו וחבתו עליכם, ומכל מה שחטאתם לפניו אינו שואל מכם 'כי אם ליראה' וגו'".

7. רשב"ם

ו'אתנפל לפני ה' את ארבעים היום וגו' ואתפלל אל ה' ואומר' וגו' – מי האיש החכם יתן לב ויבן למה הוצרך לכפול כאן נפילת ארבעים יום? וכי דרך המקרא לחזור ולכפול דבר לומר: כשנפלתי לפני ה' ארבעים יום כך וכך נתפללתי? למעלה היה לו לומר, ולא היה צריך לחזור ולכפול כדי להודיע לישראל, בלשון זה התפללתי?

אפס חכמה גדולה יש כאן ולהוכיח ישראל בא. שמא תאמרו, והלא חטא גדול כמעשה העגל הועילה תפלתו של משה וניצלנו, אף בארץ ישראל אם נחטא יועילו לנו תפלות הנביאים. אמר להם משה: לא תועיל לכם תפלה בארץ ישראל. כי עתה לא נתכפר לכם אלא כדי שלא יתחלל שמו, שהרי כך התפללתי 'זכור לעבדיך וגו' פן יאמרו הארץ אשר הוצאתנו משם מבלתי יכולת ה' להביאם', ולכך לא נתחייבתם מיתה במדבר. אבל לאחר שיהרוג לפניכם שלשים ואחד מלכים וינחילכם את הארץ, אז יוציאכם ויגרש אתכם מן הארץ, שאין כאן עוד חילול השם לאמר האומות 'מבלתי יכולת ה' , אלא יאמרו הגוים, ישראל חטאו לו, כמו שמפורש באתם נצבים 'ואמרו כל הגוים על מה עשה ה' ככה לארץ הזאת מה חרי האף וגו' ואמרו על אשר עזבו את ברית ה' א-להי אבותם וגו' ויתשם ה' מעל אדמתם באף ובחימה ובקצף גדול וישליכם אל ארץ אחרת כיום הזה' (כ"ט, כג-כו).

8. דברים פרק י'

(א) **בַּעַת הַהוּא אָמַר ה' אֵלַי פָּסַל לְךָ שְׁנֵי לוחות אֲבָנִים כְּרַאשֵׁינִים וְעָלָה אֵלַי הַהֲרָה וְעָשִׂיתָ לְךָ אֲרוֹן עֹץ:** (ב) וְאָכַתְבָּ עַל הַלְּחֹת אֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הָיוּ עַל הַלְּחֹת הַרְאשֵׁינִים אֲשֶׁר שִׁבַּרְתָּ וְשָׂמְתָם בְּאֲרוֹן: (ג) וְאָעַשׂ אֲרוֹן עֹצִי שְׁטִים וְאָפַסַּל שְׁנֵי לוחות אֲבָנִים כְּרַאשֵׁינִים וְאָעַל הַהֲרָה וְשָׁנִי הַלְּחֹת בְּיָדִי: (ד) וַיִּכְתֹּב עַל הַלְּחֹת כְּמִכְתָּב הַרְאשׁוֹן אֶת עֲשֻׁרֵת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' אֵלַיכֶם בְּהַר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ בְּיוֹם הַקָּהַל וַיִּתְּנֶם ה' אֵלַי: (ה) וְאָפַן וְאָרַד מִן הַהָר וְאָשַׁם אֶת הַלְּחֹת בְּאֲרוֹן אֲשֶׁר עָשִׂיתִי וַיְהִיו שָׁם כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִי ה':

(ו) וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נָסְעוּ מִבְּאֵרֹת בְּנֵי יַעֲקֹב מוֹסְרָה שָׁם מֵת אֶהְרֹן וַיִּקְבֹּר שָׁם וַיִּכְהֹן אֶלְעָזָר בְּנוֹ תַּחֲתָיו: (ז) מִשָּׁם נָסְעוּ הַגִּדְגָדָה וּמִן הַגִּדְגָדָה יִטְבְּתָה אֶרֶץ נַחֲלֵי מִים: